

GOSPODARKA NARODOWA

7-8
(263-264)
Rok LXXXIII/XXIV
lipiec-sierpień
2013
s. 113-132

Dorota CZYŻEWSKA*

Konkurencyjność gospodarki francuskiej w obliczu kryzysu gospodarczego

---

Streszczenie: Celem artykułu jest pokazanie pozycji konkurencyjnej francuskiej gospodarki w stosunku do kluczowych gospodarek UE bazując na najnowszych danych statystycznych, w tym na indeksach konkurencyjności. Analiza jest prowadzona w kontekście obniżającej się konkurencyjności gospodarki Francji, w perspektywie trwającego kryzysu gospodarczego i braku narzędzi do skutecznego jego przezwyciężenia. Drugim celem artykułu jest przedstawienie wyników kluczowych analiz konkurencyjności francuskiej gospodarki przeprowadzonych w latach 2011-2012 wskazując na przyczyny opisywanej sytuacji i proponowane narzędzia służące podniesieniu tejże konkurencyjności oraz wnioski płynące z analiz. Wykorzystano metody statystycznej analizy danych oraz analizę opisową. Na podstawie danych statystycznych pokazano sukcesywną utratę pozycji konkurencyjnej Francji, głównie na korzyść Niemiec. Zebrane w formie tabelarycznej przyczyny obecnej sytuacji gospodarczej oraz proponowane narzędzia podniesienia konkurencyjności są odzwierciedleniem złożonej sytuacji gospodarczej we Francji, stąd w najbliższym czasie należy podjąć działania o kompleksowym charakterze. Lista reform gospodarczych do przeprowadzenia jest długa, a od stopnia zaangażowania w realizację owych reform zależy przyszła pozycja konkurencyjna Francji w Europie.

Słowa kluczowe: Francja, konkurencyjność, przemysł, rynek pracy, kryzys gospodarczy

Kody JEL: F23, L52, F59, O22, G01

Artykuł wpłynął do druku 21 czerwca 2013 r.

---

* Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Gospodarki Międzynarodowej, Katedra Europeistyki, e-mail: d.czyzewska@ue.poznan.pl

Wprowadzenie

Od kilku lat, na łamach francuskiej prasy czy w gremiach naukowych żywo dyskutuje się zagadnienie obniżającej się konkurencyjności¹ gospodarki Francji. Omawiana kwestia jest podnoszona w głównej mierze w kontekście trwającego kryzysu gospodarczego² i braku narzędzi do skutecznego jego przezwyciężenia. Wskazuje się na rozliczne przyczyny obniżającej się rokrocznie konkurencyjności francuskiej gospodarki, podkreślając przede wszystkim zaniechania na polu reform gospodarczych, które skutecznie udało się przeprowadzić m.in. Niemcom – największemu europejskiemu konkurentowi Francji. W ślad za analizą przyczyn spadającej konkurencyjności, głównie francuskiego przemysłu i eksportu idą liczne propozycje działań naprawczych, formułowane przez środowiska naukowe, zespoły eksperckie czy niezależne *think tanki*.

Celem niniejszego artykułu jest pokazanie pozycji konkurencyjnej francuskiej gospodarki w stosunku do kluczowych gospodarek UE, bazując na najnowszych danych statystycznych i dotyczących indeksów konkurencyjności. W dalszej części artykułu zbiorczo przedstawiono wyniki kluczowych analiz konkurencyjności francuskiej gospodarki, przeprowadzonych w latach 2011-2012, wskazując na przyczyny opisywanej sytuacji i proponowane narzędzia³ służące podniesieniu tejże konkurencyjności, a także sformułowano wnioski płynące z analizy. W artykule zastosowano metody statystycznej analizy danych oraz analizę opisową. Wykorzystywane dane statystyczne obejmują lata 2000-2012; wskazany przedział czasowy jest uwarunkowany dostępnością porównywalnych danych statystycznych, ponadto przy jego doborze sugerowano się chęcią zobrazowania sytuacji gospodarczej we Francji na kilka lat przed kryzysem gospodarczym w 2008 r. Na podstawie danych statystycznych pokazano sukcesywną utratę pozycji konkurencyjnej Francji, głównie na korzyść Niemiec. Zebrane w formie tabelarycznej przyczyny obecnej sytuacji gospodarczej oraz proponowane narzędzia podniesienia konkurencyjności są odzwierciedleniem złożonej sytuacji gospodarczej we Francji, stąd w najbliższym czasie należałoby podjąć działania naprawcze o kompleksowym charakterze.

¹ Przez *konkurencyjność* rozumie się w artykule cechę, atrybut, wynik, rezultat konkurowania. Pojęcie odnosi się do poziomu gospodarki narodowej. Jest to jednocześnie konkurencyjność rozpatrywana w sensie statycznym, a więc rozumiana jako obraz zestawu cech gospodarki narodowej, które determinują jej konkurencyjność. W tym więc znaczeniu można konkurencyjność utożsamiać z pozycją konkurencyjną, określaną inaczej jako konkurencyjność wynikowa [Gorynia, 2009, s. 48-58].

² Szczegółowe omówienie trwającego obecnie kryzysu gospodarczego, jego przyczyn i skutków zawiera m.in. praca [Roubini, Mihm, 2011].

³ Pojęcie *narzędzia* jest w artykule stosowane zbiorczo dla określenia proponowanych reform gospodarczych, które w analizowanych dokumentach sformułowano z różnym stopniem szczególności (por. tablica 2).

Pozycja konkurencyjna gospodarki Francji w latach 2000-2012

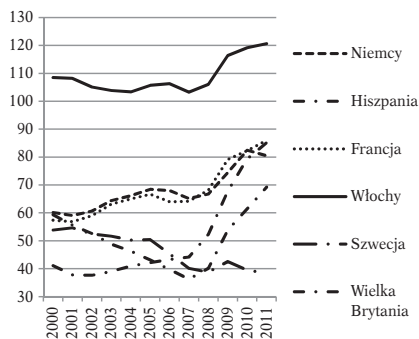
Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne Francji w stosunku do głównych gospodarek UE (Niemiec, Wielkiej Brytanii, Włoch, Hiszpanii i Szwecji) nie przedstawiają się znacząco korzystnie (rysunek 1). Dług publiczny Francji w 2000 r. osiągnął wartość 57,4%, w 2005 r. – 66,7%, a w 2011 r. – aż 86% PKB. Dla porównania w Niemczech dla analizowanych lat te wartości wyniosły odpowiednio: 60,2%, 68,5% oraz 80,5% PKB. Niższymi wartościami długu publicznego przez cały badany okres charakteryzowała się Szwecja (w 2011 wartość długu publicznego w tym kraju osiągnęła jedynie 38,4% PKB). PKB (mierzone zmianą w stosunku do roku poprzedniego) dla Francji zachowuje się podobnie jak PKB porównywanych krajów odnotowując spadek o wartości -0,6% w 2008 r. i -3,7% w 2009 r. Dla 2012 r. ta wartość jest ponownie ujemna wynosząc -0,3%. Dla Niemiec spadek w 2009 r. był większy (-4,8%), jednakże w 2010 r. kraj ten odnotował większy wzrost (4,3%) niż Francja (1,1%), a w 2011 r. zmiana PKB wyniosła odpowiednio 3% dla Niemiec i 1,1% dla Francji. Deficyt budżetowy we Francji w 2007 r. przyjął wartość -2,7%, by w 2011 r. dojść do wartości -5,2%. Z kolei w Niemczech omawiany wskaźnik był przez cały analizowany okres znacznie niższy, osiągając wartość 0,2% w 2007 r. i -0,8% w 2011 r. Dla Wielkiej Brytanii wartość deficytu budżetowego w 2007 r. to -2,8%, a w 2011 r. -7,8%. Jeśli chodzi o stopę bezrobocia w analizowanych latach, to we Francji oscylowała ona w granicach 8-10%, osiągając najwyższą wartość 10,3% w 2012 r. Dla porównania najwyższą stopą bezrobocia charakteryzowała się Hiszpania, gdzie wskaźnik ten wzrósł z 8,3% w 2007 r. do 25% w 2012 r.

Na szczególną uwagę zasługuje też w tym aspekcie francuski rynek pracy, cechujący się stosunkowo małą elastycznością i wysokimi kosztami pracy (rysunek 1 i 2). Jednostkowe koszty pracy we Francji przedstawiały się niekorzystnie w porównaniu z Niemcami, jeśli za płaszczyznę porównania przyjmiemy rok 2005. W 2011 r. omawiany wskaźnik dla Francji przyjął wartość 113,21, a dla Niemiec 105,25, dla Hiszpanii 111, dla Szwecji 108,36. Należy jednak podkreślić, że wydajność pracy (w EUR na 1 godzinę pracy) dla Francji w analizowanym okresie cechowała się największą wartością spośród państw będących przedmiotem porównania: 40,7 EUR w 2000 r. i 45,4 EUR w 2011 r. (dla Niemiec ta wartość wynosiła odpowiednio 37,3 EUR i 42,3 EUR, a dla Szwecji 37 EUR i 44,4 EUR). Jeśli chodzi o wysokość klina podatkowego obrazującego pozapłatowe koszty pracy, dla Francji w 2011 r. wyniósł on 49,4%, dla Niemiec 49,8%, a dla Szwecji 42,8% (rysunek 2).

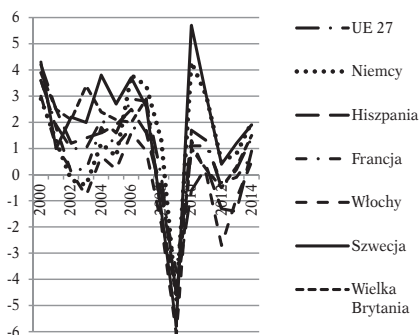
Rysunek 1

Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne w wybranych państwach członkowskich UE

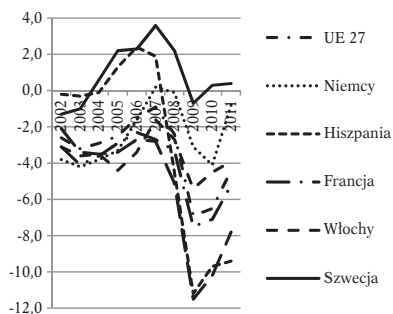
1.1. Dług publiczny jako % PKB

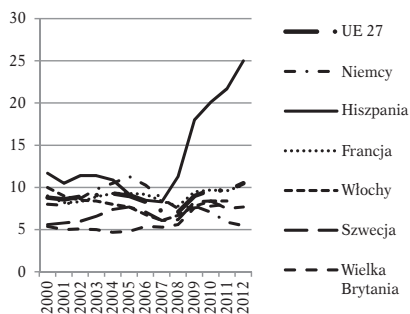
1.2. PKB (zmiana w stosunku do roku poprzedniego)

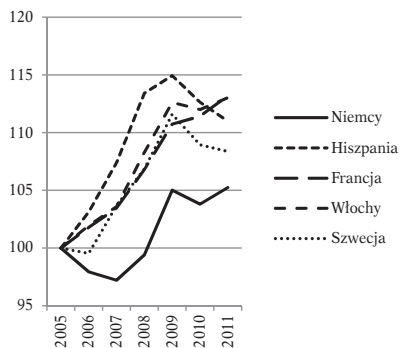
1.3. Deficyt budżetowy (jako % PKB)

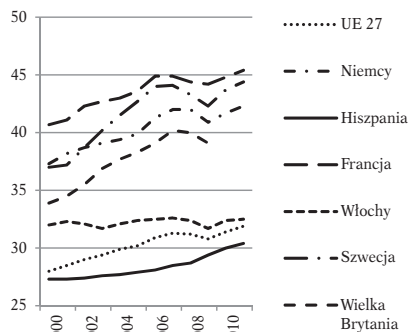
1.4. Stopa bezrobocia (%)

1.5. Jednostkowe koszty pracy (2005 = 100)

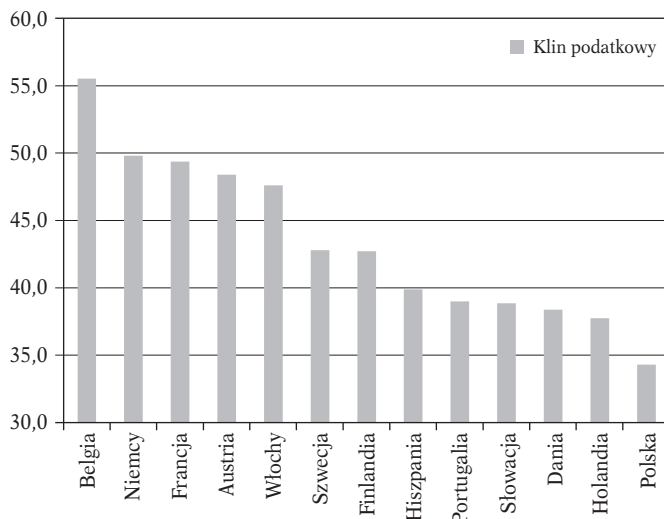
1.6. Wydajność pracy (w EUR na 1 h pracy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu oraz Europejskiego Banku Centralnego.

Rysunek 2

Całkowity klin podatkowy w wybranych państwach UE w 2011 r.

Źródło: OECD 2011b.

Należy zwrócić szczególną uwagę na konkurencyjność francuskiego przemysłu, której pierwsze symptomy osłabienia zostały zaobserwowane w latach 70. XX wieku, a która znacząco się osłabiła w stosunku do Niemiec, Szwecji i Włoch w ostatnim dziesięcioleciu. O słabej pozycji konkurencyjnej francuskiego przemysłu świadczą następujące dane:

- udział przemysłu (z wyłączeniem budownictwa) w wartości dodanej ogółem we Francji spadł z 18% w 2000 r. do 12,5% w 2011 r., plasując Francję na 15. miejscu wśród 17 państw strefy euro, daleko za Włochami (18,6%), Szwecją (21,2%) i Niemcami (26,2%),
- zatrudnienie w sektorze przemysłu (z wyłączeniem budownictwa) spadło z ponad 26% osób zatrudnionych (5,1 mln zatrudnionych) w 1980 r. do 12,6% w 2011 r. (3,1 mln zatrudnionych),
- saldo bilansu handlowego we Francji obniżyło się z nadwyżki 3,5 mld EUR w 2002 r. i osiągnęło deficyt w wysokości 71,2 mld EUR (3,5% PKB) w 2011 r. [Gallois, 2012, s. 9].

Podczas gdy francuska gospodarka w porównaniu z kluczowymi gospodarkami europejskimi przeszła relatywnie dobrze okres kryzysu finansowego w 2008 r. i następującego po nim kryzysu strefy euro [OECD, 2011a, s. 24], to jej powrót do sytuacji sprzed kryzysu jest stosunkowo powolny. Mimo iż Francja utraciła mniej stanowisk pracy w związku z kryzysem niż inne europejskie gospodarki, to aktualny poziom zatrudnienia pozostaje nieznacznie poniżej wartości sprzed kryzysu (w 2007 r. stopa zatrudnienia wyniosła we Francji 64,3%, a w 2011 r. zgodnie z danymi Eurostatu osiągnęła wartość 63,9%). Dla porównania stopa zatrudnienia w Niemczech w 2007 r. wyniosła 69%,

a w 2011 r. 72,5%. Powodem takiej sytuacji może być m.in. mniejsze otwarcie gospodarki francuskiej niż np. niemieckiej, brytyjskiej czy innych mniejszych europejskich gospodarek. Wspomniane mniejsze otwarcie francuskiej gospodarki w ciągu ostatniej dekady przejawia się np. stałą utratą udziałów w eksporcie głównie w odniesieniu do Niemiec. Utrata konkurencyjności eksportowej związana jest ze stałym pogarszaniem się bilansu obrotów bieżących i obniżeniem się stopnia otwartości gospodarki⁴ (spadek o 9 p. proc. w latach 2000-2010 w stosunku do średniej dla strefy euro oraz aż o 24 p. proc. w stosunku do Niemiec w analizowanym okresie). Mniejszy stopień otwartości francuskiej gospodarki ogranicza jej zdolność do odbicia się w krótkim okresie, a także utrudnia potencjalny wzrost gospodarczy w średniej perspektywie [IMF, 2012, s. 4]. Zgodnie z przewidywaniami MFW, jeśli Francji w najbliższym czasie nie uda się przeprowadzić odpowiednich reform strukturalnych, to jej pozycja konkurencyjna w stosunku do europejskich konkurentów będzie się jeszcze pogarszać [IMF, 2012, s. 13].

Omawiając zagadnienie konkurencyjności francuskiej gospodarki, należy wskazać także na liczne pozytywne aspekty francuskiego rozwoju społeczno-gospodarczego. Francja jest piątą gospodarką świata oraz szóstym największym eksporterem [The Economist 2012]. Lista francuskich korporacji znajdujących się na liście *Fortune 500* w 2012 r. wyniosła 32 (co stanowi taką samą wartość jak w przypadku Niemiec), przewyższając liczbę brytyjskich korporacji na tej liście (26). W 2011 r. Francja była szóstym największym państwem goszczącym BIZ (po USA, Belgii, Australii, Wielkiej Brytanii i Kanadzie) przyciągając inwestycje o łącznej wartości 41 mld USD [OECD 2013, s. 2]. Ponadto, wskaźniki demograficzne we Francji są znacznie bardziej korzystne niż w innych krajach europejskich (w 2009 r. współczynnik płodności mierzony liczbą urodzeń żywych przypadających na jedną kobietę we Francji wyniósł 2, w Niemczech 1,36, w Szwecji i w Wielkiej Brytanii 1,94, a średnia dla UE 27 to 1,59, przy czym dopiero wskaźnik ten na poziomie 2,1 zapewnia zastępowalność pokoleń – Eurostat 2012, s. 40-41).

Oceniając konkurencyjność francuskiej gospodarki w stosunku do wybranych państw europejskich posłużono się także Global Competitiveness Index za lata 2012-2013 (tablica 1). Z analizy danych zamieszczonych w tablicy 1 wynika wnioski o malejącej globalnej konkurencyjności Francji w stosunku do Niemiec, Szwecji i Wielkiej Brytanii (spadek z pozycji 15. w latach 2010-2011 na pozycję 21. w latach 2012-2013). W rankingu za lata 2012-2013 Niemcy, Szwecja i Wielka Brytania zajęły odpowiednio 6., 4. i 8. miejsce. Wśród składowych rankingu, które zostały najniżej ocenione we Francji, należy wskazać otoczenie makroekonomiczne (68. miejsce w rankingu), efektywność rynku pracy (66. miejsce), efektywność rynku dóbr (46. miejsce). Dla porównania Niemcy znalazły się na 30. miejscu, jeśli chodzi o otoczenie makroekonomiczne, Szwecja na 13., Wielka Brytania, Hiszpania i Włochy odpowiednio na odległych

⁴ Stopień otwartości gospodarki jest definiowany jako stosunek sumy importu i eksportu w relacji do PKB.

miejscach: 110., 104. i 102. Wśród czynników najbardziej utrudniających prowadzenie działalności gospodarczej we Francji 20,6% respondentów wskazało na restrykcyjne regulacje na rynku pracy, 16% – na dostęp do źródeł finansowania biznesu, 14,5% – na stawki podatkowe, 13% – na regulacje podatkowe, a 11,8% – na niewystarczające zdolności innowacyjne [World Economic Forum 2013, s. 168]. Z kolei w Niemczech jako czynniki utrudniające prowadzenie działalności gospodarczej najwyższej zostały sklasyfikowane regulacje podatkowe (18,1% wskazań respondentów), dalej restrykcyjne regulacje na rynku pracy (16,7%), nieodpowiednio wykształcona siła robocza (12,6%), stawki podatkowe (12%) i dostęp do źródeł finansowania biznesu (7,9%) [World Economic Forum 2013, s. 176]. W Szwecji, w GCI 2012-2013 sklasyfikowanej najwyższej spośród analizowanych krajów, za najbardziej problemowe dla prowadzenia biznesu respondenci uznali stawki podatkowe (17,5% wskazań), restrykcyjne regulacje na rynku pracy (15,4%), dostęp do źródeł finansowania biznesu (11,7%), regulacje podatkowe (11%) i niewystarczające zdolności innowacyjne (8,9%).

Kluczowe analizy konkurencyjności francuskiej gospodarki w latach 2010-2012 – przyczyny bieżącej sytuacji i proponowane rozwiązania

W świetle pogarszających się wskaźników konkurencyjności gospodarki Francji, liczne gremia naukowców oraz ekspertów gospodarczych starały się znaleźć przyczyny strukturalne owej sytuacji oraz zaproponować narzędzia, przy pomocy których możliwe byłoby jej zwiększenie względem takich europejskich konkurentów jak Niemcy, Szwecja, Włochy czy Wielka Brytania. W artykule usystematyzowano analizy przeprowadzone we Francji w latach 2011-2012 wyodrębniając przyczyny obserwowanej sytuacji oraz proponowane narzędzia podniesienia konkurencyjności francuskiej gospodarki (tablica 2).

Tablica 1
Global Competitiveness Index 2012-2013 dla wybranych państw UE

	Francja		Niemcy		Szwecja		Wielka Brytania		Włochy		Hiszpania	
	Pozycja	Wynik	Pozycja	Wynik	Pozycja	Wynik	Pozycja	Wynik	Pozycja	Wynik	Pozycja	Wynik
GCI 2012-2013	21	5,1	6	5,5	4	5,5	8	5,4	42	4,5	36	4,6
GCI 2011-2012	18	5,1	6	5,4	3	5,6	10	5,4	43	4,4	36	4,5
GCI 2010-2011	15	5,1	5	5,4	2	5,6	12	5,3	48	4,4	42	4,5
Wymagania podstawowe	23	5,5	11	5,9	6	6	24	5,5	51	4,8	36	5,1
Instytucje	32	4,8	16	5,3	6	5,7	13	5,4	97	3,6	48	4,2
Infrastruktura	4	6,3	3	6,4	19	5,7	6	6,2	28	5,2	10	5,9
Otoczenie makroekonomiczne	68	4,6	30	5,5	13	6,2	110	4	102	4,2	104	4,2
Zdrowie i edukacja podstawowa	21	6,3	22	6,3	14	6,5	17	6,4	25	6,3	36	6,1
Czynniki wzmacniające efektywność	18	5	10	5,3	8	5,3	4	5,5	41	4,4	29	4,7
Szkolnictwo wyższe i kształcenie	27	5,1	5	5,8	7	5,7	16	5,6	45	4,7	29	5
Efektywność rynku dóbr	46	4,5	21	4,9	12	5,1	17	5,1	65	4,3	55	4,4
Efektywność rynku pracy	66	4,4	53	4,5	25	4,8	5	5,4	127	3,7	108	4
Rozwój rynku finansowego	27	4,7	32	4,7	10	5,3	13	5,2	111	3,6	82	3,9
Zaawansowanie technologiczne	14	5,7	15	5,7	1	6,3	7	6	40	4,7	26	5,3
Wielkość rynku	8	5,8	5	6	34	4,6	6	5,8	10	5,6	14	5,5
Czynniki innowacji i złożoności biznesu	18	5	4	5,6	5	5,6	9	5,3	30	4,2	31	4,1
Złożoność biznesu	21	5	3	5,7	5	5,6	8	5,5	28	4,8	32	4,5
Innowacje	17	4,9	7	5,4	4	5,6	10	5,2	36	3,7	35	3,8

Źródło: [World Economic Forum 2013]

Tablica 2
Przyczyny obniżającej się konkurencyjności francuskiej gospodarki oraz proponowane narzędzia jej podniesienia na bazie raportów z lat 2011-2012

Autor i tytuł raportu	Data wydania	Obszar analizy	Przyczyny obniżającej się konkurencyjności gospodarki Francji	Proponowane narzędzia podniesienia konkurencyjności francuskiej gospodarki
CFDT, CFE-CGC, CFTC, FO, CGPME, MEDEF, UPA, <i>Approche de la compétitivité française</i>	Czerwiec 2011	Gospodarka narodowa		<ol style="list-style-type: none"> 1. Położenie nacisku na tworzenie innowacji (wykorzystanie przewag Francji w zakresie badań podstawowych i licznych narzędzi wspierania innowacji). 2. Podniesienie wartości kapitału ludzkiego (większe dopasowanie kształcenia do potrzeb przemysłu). 3. Wykorzystanie korzystnego położenia geograficznego Francji w Europie. 4. Zdobywanie środków na finansowanie wzrostu gospodarczego na miarę posiadanych ambicji (m.in. środków pozwalających na samofinansowanie się przedsiębiorstw). 5. Zdynamiczowanie i zagęszczenie sieci przedsiębiorstw we Francji. 6. Poszukiwanie innych źródeł finansowania ochrony społecznej.
Isabelle de Kerviler, <i>La compétitivité: enjeu d'un nouveau modèle de développement</i>	Październik 2011	Sektor przemysłowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zbyt mała liczba przedsiębiorstw średniej wielkości. 2. Znaczący udział finansowania badań i innowacji z sektora publicznego, zbyt mały ze strony biznesu. 3. Brak stabilności prawnej dla przedsiębiorstw. 4. Dywidendy wyższe niż średnia europejska, co ogranicza poziom samofinansowania przedsiębiorstw. 5. Trudna relacja przedsiębiorstw z systemem bankowym. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sformułowanie celów długoterminowych (wzięcie pod uwagę wyznań klimatycznych i środowiskowych, reindustrializacja, europejska polityka przemysłowa). 2. Poprawa otoczenia przedsiębiorstw (finansowanie działalności przedsiębiorstw, poprawa infrastruktury, ewolucja otoczenia fiskalnego i społecznego). 3. Podniesienie wartości kapitału ludzkiego (wzmocnienie atrakcyjności zawodów naukowych i technicznych, podkreślenie roli uczenia się przez całe życie, poprawa zarządzania przedsiębiorstwami). 4. Zdynamiczowanie aparatu produkcyjnego (konsolidacja sektora przedsiębiorstw, wsparcie nowych specjalizacji, wzmocnienie sektora B+R i innowacji).

cd. tablicy 2

Autor i tytuł raportu	Data wydania	Obszar analizy	Przyczyny obniżającej się konkurencyjności gospodarki Francji	Proponowane narzędzia podniesienia konkurencyjności francuskiej gospodarki
Assemblée Nationale, <i>Les faiblesses et défis du commerce extérieur français</i>	Listopad 2011	Handel zagraniczny	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zbyt duża specjalizacja sektorowa i geograficzna francuskiego eksportu. 2. Zbyt mała liczba przedsiębiorstw odnoszących sukces w działalności eksportowej (głównie duże przedsiębiorstwa, zbyt mało MŚP). 3. Francuska kultura przedsiębiorczości oparta na dużych przedsiębiorstwach wspieranych na poziomie krajowym a niemiecka kultura <i>Mittelstand</i>. 4. Niedokończona negocjacje w ramach rundy Doha (WTO). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Obniżenie opodatkowania kosztów pracy. 2. Reforma czasu pracy. 3. Zwiększenie dostępu do źródeł finansowania działalności gospodarczej dla MŚP. 4. Wsparcie działalności eksportowej przedsiębiorstw na poziomie regionalnym. 5. Pomoc fiskalna dla rozwoju działalności eksportowej przedsiębiorstw.
Institut de l'entreprise, <i>Pour un choc de compétitivité en France</i>	Styczeń 2012	Gospodarka narodowa	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wysokie koszty pracy, surowców i energii (pogorszenie jednostkowego kosztu pracy o 20% w stosunku do Niemiec od 2000 r.). 2. Zbyt niska marża na wyroby przemysłowe ograniczająca zdolność samofinansowania przedsiębiorstw, przez co inwestycje nie są w stanie podnieść produktywności w sektorze przemysłowym. 3. Słaba relacja cena-jakość francuskich produktów, wynikająca m.in. z niewystarczającego rozwoju B+R w sektorze przedsiębiorstw, niewystarczająco dobre rozwiniętych relacji opartych na synergii między przedsiębiorstwami, sektorem badań i szkolnictwa wyższego. 4. Niewystarczający poziom inwestycji w innowacje przedsiębiorstw. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Znaczące zaangażowanie władz publicznych na rzecz konkurencyjności (ograniczenie wydatków publicznych, transfer części składek na ubezpieczenie społeczne na rzecz opodatkowania gospodarstw domowych, stworzenie rady ds. konkurencyjności). 2. Stabilizacja regul społecznych i fiskalnych (wprowadzenie 5-letniego moratorium dotyczącego regul społecznych i fiskalnych, którym podlegają przedsiębiorstwa, ewaluacja narzędzi legislacyjnych obowiązujących przedsiębiorstwa, ograniczenie niepewności prawnej spowodowanej przez precedensy). 3. Postawienie na inteligencję podmiotów (wzmocnienie dialogu społecznego, zbliżenie uczelni wyższych i przedsiębiorstw dla stawienia czoła wyzwaniom gospodarki kreatywnej, postawienie na jakość produkcji).

cd. tablicy 2

Autor i tytuł raportu	Data wydania	Obszar analizy	Przyczyny obniżającej się konkurencyjności gospodarki Francji	Proponowane narzędzia podniesienia konkurencyjności francuskiej gospodarki
Conférence nationale de l'industrie, <i>Les déterminants de la compétitivité de l'industrie française</i>	Luty 2012	Sektor przemysłowy		<ol style="list-style-type: none"> 1. Obniżenie opodatkowania kosztów pracy. 2. Zwiększenie poziomu inwestycji i zachęcanie do działalności innowacyjnej (biegury konkurencyjności, zapewnienie dostępu do źródeł finansowania innowacji, zwolnienia podatkowe dla przedsiębiorstw podejmujących działalność innowacyjną). 3. Dogłębna poprawa otoczenia przedsiębiorstw (zarządzanie publiczne i prywatne, poprawa dialogu społecznego, profesjonalizacja nauczania i kształcenia zawodowego, poprawa wizerunku przemysłu w świadomości Francuzów oraz propagowanie kultury przedsiębiorczości).
Institut Montaigne, <i>Une fiscalité au service de la «social compétitivité»</i>	Marzec 2012	System fiskalny	Złożoność francuskiego systemu podatkowego, będąca rezultatem nałożenia się różnego typu narzędzi fiskalnych, bez zachowania spójności całości.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zmniejszenie opodatkowania kosztów pracy (w tym części składek płaconych przez pracodawcę) na rzecz zwiększenia podatku VAT, którego wysokość we Francji jest niższa (10,7% PKB w 2008 r.) niż średnia dla UE (12% PKB). 2. Opodatkowanie raczej zysków przedsiębiorstw niż czynników produkcji. 3. Likwidacja niektórych obciążeń podatkowych ograniczających inwestycje.
Jean-François Roubaud, <i>Gagner la bataille de l'exportation avec les PME</i>	Marzec 2012	Działalność eksportowa MSP		<ol style="list-style-type: none"> 1. Lepsza identyfikacja rynków i przedsiębiorstw mogących prowadzić działalność eksportową. 2. Lepsze wsparcie organizacyjne i finansowe sektora MSP. 3. Wspieranie współpracy między przedsiębiorstwami (np. włączenia MSP do biegunów konkurencyjności). 4. Tworzenie uwarunkowań prawnych pozwalających MSP na stawienie czoła konkurencji międzynarodowej.

cd. tablicy 2

Autor i tytuł raportu	Data wydania	Obszar analizy	Przyczyny obniżającej się konkurencyjności gospodarki Francji	Proponowane narzędzia podniesienia konkurencyjności francuskiej gospodarki
Jean-Louis Levet, <i>Réindustrialisation, j'écris ton nom</i>	Marzec 2012	Sektor przemysłowy		<ol style="list-style-type: none"> 1. Wsparcie kreatywności i rozwoju ludzkiego. 2. Oparcie gospodarki na rozwoju zrównoważonym i na jakości wytwarzanych dóbr i usług. 3. Zdynamiczowanie systemu produkcyjnego poprzez jego rozwój w ujęciu terytorialnym. 4. Wsparcie przez państwo przedsiębiorstw opierających swą działalność na innowacjach i rozwoju zrównoważonym. 5. Wyciągnięcie korzyści z procesu globalizacji.
Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, <i>Le nouvel impératif industriel</i>	Maj 2012	Sektor przemysłowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zły obraz przemysłu we francuskim społeczeństwie. 2. Słabość sektora MŚP. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wykorzystanie dobrych praktyk zaczerpniętych z innych krajów europejskich: Niemiec, Szwecji, Włoch i Holandii oraz Brazylii. 2. 22 propozycje skupione wokół następujących zagadnień: <ol style="list-style-type: none"> a) Podejście systemowe do rozwoju przemysłu. b) Tworzenie ekosystemów sprzyjających produkcji. c) Publiczne wsparcie dla innowacji w sektorze prywatnym. d) Wzięcie pod uwagę czynnika ludzkiego.
Louis Schweitzer, Olivier Ferrand (Terra Nova), <i>Investir dans l'avenir: une politique globale de compétitivité pour la France</i>	Lipiec 2012	Gospodarka narodowa		<ol style="list-style-type: none"> 28 propozycji skupionych wokół następujących zagadnień: <ol style="list-style-type: none"> 1. Uczynienie z państwa nowego stratega przemysłowego 2. Priorytet dla inwestycji we Francji 3. Poprawa konkurencyjności cenowej 4. Zachęcanie do tworzenia przedsiębiorstw o średniej wielkości 5. Europejska polityka konkurencyjności 6. Stworzenie otoczenia gospodarczego przyjaznego konkurencyjności

cd. tablicy 2

Autor i tytuł raportu	Data wydania	Obszar analizy	Przyczyny obniżającej się konkurencyjności gospodarki Francji	Proponowane narzędzia podniesienia konkurencyjności francuskiej gospodarki
Institut de l'entreprise, <i>Quel « choc de compétitivité » pour la France?</i>	Październik 2012	Gospodarka narodowa		<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie negocjacji dotyczących wynagrodzeń i długości czasu pracy na poziomie poszczególnych przedsiębiorstw. 2. Zobowiązanie sektorów chronionych (w tym sektora publicznego) do zwiększenia wysiłków na rzecz produktywności, poprzez ich otwarcie na konkurencję. 3. Oszczędności energetyczne przedsiębiorstw, ponowne otwarcie debaty nad wykorzystaniem gazu łupkowego. 4. Odnowienie polityki publicznej wspierania innowacji
Louis Gallois, <i>Pacte pour la compétitivité de l'industrie française</i>	Listopad 2012	Sektor przemysłowy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Słabe powiązania badań, innowacji i kształcenia z przemysłem. 2. Źródła finansowania działalności gospodarczej niewystarczająco dostosowane do sektora przemysłu (utrudniony dostęp do kredytów, przedsiębiorstw). 3. Nieodpowiednia struktura sektora przemysłowego (niewystarczająca liczba przedsiębiorstw przemysłowych średniej wielkości) i brak solidarności sektorowej. 4. Złe funkcjonujący rynek pracy oraz brak dialogu społecznego. 	<ol style="list-style-type: none"> 21 propozycji zgrupowanych wokół następujących zagadnień: <ol style="list-style-type: none"> 1. Priorytet dla inwestowania we Francji 2. Wykorzystanie niskich cen energii 3. Budowanie marki <i>Made in France</i> dzięki wysokiej jakości i innowacjom, a przez to zwiększenie wolumenu eksportu 4. Zwiększenie liczby przedsiębiorstw przemysłowych średniej wielkości 5. Zwiększenie solidarności międzygałęziowej 6. Kształcenie odpowiadające potrzebom przemysłu 7. Dynamiczne finansowanie sektora przemysłu 8. Tworzenie europejskiej polityki przemysłowej 9. Tworzenie nowego paktu społecznego w sektorze przemysłu

cd. tablicy 2

Autor i tytuł raportu	Data wydania	Obszar analizy	Przyczyny obniżającej się konkurencyjności gospodarki Francji	Proponowane narzędzia podniesienia konkurencyjności francuskiej gospodarki
Instytut Montaigne, <i>Restaurer la compétitivité de l'économie française</i>	Listopad 2012	Gospodarka narodowa	<p>1. Nieskuteczny system edukacyjny (m.in. zbyt długi odsetek osób przedwcześnie kończących naukę, nieskuteczne kształcenie zawodowe), który prowadzi do braku mobilności na rynku pracy.</p>	<p>1. Budowanie gospodarki opartej na wiedzy</p> <p>a) Priorytet dla edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej (inwestycje w edukację przedszkolną i wczesnoszkolną, badania w zakresie edukacji oraz podniesienie poziomu wykształcenia nauczycieli, położenie nacisku na jakość pracy nauczycieli)</p> <p>b) Poprawa wejścia w życie zawodowe osób młodych (doradztwo zawodowe dla uczniów, zastosowanie dualnego systemu kształcenia na wszystkich poziomach kształcenia podstawowego, zapewnienie zdecentralizowanego zarządzania wejściem osób młodych na rynek pracy)</p> <p>c) Zachęcanie do mobilności zawodowej z wyboru (reforma finansowania kształcenia zawodowego, poprawa i poszerzenie oferty kształcenia, ustanowienie jednego typu umowy o pracę)</p> <p>2. "Terapia szokowa" i zapewnienie finansowania przedsiębiorstw francuskich</p> <p>a) „Terapia szokowa” wartości 50 mld EUR (przeniesienie części obciążeń podatkowych z kosztów pracy na podatek VAT, złagodzenie opodatkowania przedsiębiorstw)</p> <p>b) Zwiększenie oszczędności podmiotów indywidualnych</p> <p>c) Ułatwienie dostępu do rynku dla MŚP i przedsiębiorstw przemysłowych średniej wielkości</p>

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Gallois, 2012]; [Institut de l'entreprise, 2012a]; [Institut de l'entreprise, 2012b]; [Schweitzer, Ferrand, 2012]; [Ministère de l'Économie, des Finances et de l'Industrie, 2012]; [Levet, 2012]; [Roubaud, 2012]; [Institut Montaigne, 2012a]; [Conférence nationale de l'industrie, 2012]; [Assemblée Nationale, 2011]; [Kerviler, 2011]; [Institut Montaigne, 2012b]; [CFDT, CFE-CGC, CFTC, FO, CGPME, MEDEF, UPA, 2011].

Przyczyny obniżającej się konkurencyjności francuskiej gospodarki wymienione w tablicy 2 dotyczą w znacznej mierze gospodarki narodowej, ale także szczegółowo sektora przemysłowego, handlu zagranicznego, działalności eksportowej MŚP czy systemu fiskalnego – elementów gospodarki wymagających w pierwszym rzędzie reform strukturalnych. Różne grupy eksperckie wskazują na podobny katalog niedomagań gospodarczych, którym należałoby zaradzić. W zakresie sektora przemysłowego wskazuje się na trudności w dostępie do źródeł finansowania działalności dla przedsiębiorstw, które w połączeniu z wysokimi kosztami pracy oraz koniecznością obniżenia zysków przedsiębiorstw ze względu na konkurencję krajów europejskich i azjatyckich, są głównymi przyczynami regularnie obniżającej się konkurencyjności francuskich produktów przemysłowych w Europie i na świecie, a także tworzą rosnący z każdym rokiem deficyt handlu zagranicznego. W analizach podkreśla się ponadto zbyt małą liczbę przedsiębiorstw przemysłowych średniej wielkości, które byłyby generatorami rozwoju sektora przemysłowego oraz słabość sektora MŚP. Francuski przemysł jest bowiem oparty na dużych przedsiębiorstwach, które od kilkudziesięciu lat są wspierane na poziomie krajowym z licznych programów realizowanych w ramach francuskiej polityki przemysłowej (m.in. polityka w zakresie technopolii od lat 70. XX wieku, lokalnych systemów produkcyjnych, gron przedsiębiorstw czy biegunów konkurencyjności od 2004 r.), one także w głównej mierze prowadzą działalność eksportową. Wśród przyczyn obniżającej się konkurencyjności francuskiej gospodarki dotyczących rynku pracy należy z kolei wymienić w pierwszej kolejności mało elastyczny rynek pracy, wysokie koszty pracy oraz brak dialogu społecznego (mimo zakorzenionej we francuskiej tradycji silnej pozycji związków zawodowych), co utrudnia przeprowadzenie reform rynku pracy, w tym m.in. obniżenia składek na ubezpieczenie społeczne płaconych przez pracodawców na rzecz podniesienia stawki podatku VAT, co sugerują eksperci. Z rynkiem pracy powiązane jest także zagadnienie kształcenia: od etapu edukacji przedszkolnej do studiów wyższych. W tej sferze jako przyczyny obniżającej się konkurencyjności wskazano na zbyt duży odsetek uczniów przedwcześnie kończących edukację, nieskuteczność kształcenia zawodowego czy niedopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb gospodarki. Należy ponadto wymienić niewystarczające inwestycje w B+R sektora biznesu czy złożoność francuskiego systemu podatkowego. Wymienione przyczyny obecnych trudności gospodarczych we Francji są zatem uwarunkowane zaszłościami gospodarczymi mającymi nierzadko wieloletnie korzenie społeczno-kulturowe, stąd także środki zaradcze zasugerowane w poszczególnych raportach mają kompleksowy charakter.

Jako rozwiązania zdiagnozowanych problemów gospodarczych w analizowanych raportach zostały zaproponowane m.in. następujące narzędzia:

- aktywne zaangażowanie się władz rządowych w podjęcie reform strukturalnych, co stanowi warunek konieczny ich przeprowadzenia,
- tworzenie korzystnych warunków do inwestowania we Francji,
- skuteczne wykorzystanie potencjału posiadanego przez Francję, głównie w zakresie potencjału badawczo-rozwojowego i infrastruktury do tworzenia innowacji,

- pogłębienie współpracy sektora B+R, szkolnictwa wyższego oraz przemysłu,
- dokonanie reformy rynku pracy, głównie w zakresie obniżenia opodatkowania kosztów pracy,
- wspieranie działalności przedsiębiorstw w działalności eksportowej,
- zmniejszenie obciążeń administracyjno-biurokratycznych, co ułatwiłoby działanie przedsiębiorstw przemysłowych, w tym ich dostęp do źródeł finansowania działalności,
- położenie nacisku na rozwój sektora edukacji poprzez rozwój kompetencji nauczycieli i wspieranie uczniów podczas całego procesu edukacji;

Wskazane w tablicy 2 propozycje reform gospodarczych sformułowano z różnym stopniem uszczegółowienia, stąd niektóre z nich nadają się do bezpośredniego wprowadzenia w życie, a inne wymagają operacjonalizacji i wyznaczenia w ramach ogólnie określonych priorytetów listy działań do realizacji. Biorąc pod uwagę złożoność aktualnej sytuacji gospodarczej we Francji, a także różnorodność zaproponowanych reform, kluczowe z punktu widzenia działań podejmowanych na szczeblu rządowym wydaje się być szczegółowe przeanalizowanie owych propozycji i wybór tych, które wymagają natychmiastowej realizacji. Na szczególną uwagę wśród analizowanych dokumentów zasługuje raport Louisa Gallois z 5 listopada 2012 r., który został przygotowany na zlecenie premiera Francji Jeana-Marca Ayrault. We wspomnianym raporcie dotyczącym konkurencyjności sektora przemysłowego wypracowano 21 propozycji mających służyć zwiększeniu konkurencyjności przemysłu obejmujących zarówno kwestie inwestowania we Francji, jak i innowacji, eksportu, kształcenia, współpracy przedsiębiorstw itd. W tym kontekście istotne będzie śledzenie w najbliższych miesiącach, na ile przedstawione w tym dokumencie propozycje będą wprowadzane w życie.

Podsumowanie

Zagadnienie obniżającej się konkurencyjności francuskiej gospodarki jest przedmiotem ożywionej dyskusji we francuskich środowiskach naukowych, społecznych i politycznych, a także na forum UE. Chcąc zaradzić obserwowanej pogarszającej się sytuacji gospodarczej, liczne grupy eksperckie sformułowały zarówno diagnozę bieżącej sytuacji, jak i starały się znaleźć jej przyczyny oraz narzędzia mające przyczynić się do podniesienia konkurencyjności francuskiej gospodarki.

Z przeprowadzonej w artykule diagnozy obecnej sytuacji gospodarczej we Francji, na podstawie dostępnych porównywalnych danych statystycznych, wyłania się obraz Francji tracącej rokrocznie swą pozycję konkurencyjną, głównie w sektorze przemysłowym i w handlu zagranicznym na korzyść konkurentów europejskich (Francji, Wielkiej Brytanii). Przedstawiona analiza konkurencyjności francuskiej gospodarki dowodzi złożoności problemów gospodarczych, którym należy stawić czoła celem poprawy pozycji konkurencyjnej Francji na globalnym rynku, stąd nie jest możliwe wskazanie jednego remedium na obni-

zającą się konkurencyjność gospodarczą tego kraju, a w najbliższym czasie należy podjąć działania o kompleksowym charakterze.

Istotnym podkreślenia jest fakt przeprowadzenia licznych prac analitycznych mających na celu określenie bieżącej sytuacji gospodarczej we Francji, jej przyczyn strukturalnych oraz możliwych do zastosowania rozwiązań na przyszłość (przedstawione w artykule raporty za lata 2011-2012 stanowią część jedynie analiz, które są tworzone od początku XXI wieku, jednak w ostatnich dwóch latach nastąpiła istotna intensyfikacja prac analitycznych przejawiająca się znacznym zwiększeniem liczby raportów dotyczących konkurencyjności francuskiej gospodarki). Podjęte działania świadczą o dążeniach do znalezienia remedium na obecną trudną sytuację gospodarczą we Francji. Należy jednak podkreślić, że jak zauważają Trosa [2003, s. 20-21] i Levet [2012, s. 260-261], w przeciwieństwie do krajów anglosaskich Francja nie ma rozwiniętej kultury prowadzenia ewaluacji, lecz ma zakorzenioną kulturę kontroli. Stąd w odniesieniu do prowadzonych polityk publicznych stosuje się podejście oparte na kontroli, mającej nierzadko karzący charakter, a nie na konstruktywnej diagnozie. Ewaluacja nie ma bowiem na celu jedynie określenia problemów do rozwiązania i wskazania winnych danego stanu rzeczy, ale efektem ewaluacji winny być ponadto konkretne działania do podjęcia. Cytowani powyżej autorzy podkreślają, że w ostatnich latach żaden z rządów nie rozwinął praktyki prowadzenia działań ewaluacyjnych, a liczne raporty diagnozujące różnego typu polityki publiczne były przygotowywane na zlecenie określonych organów, lecz ich rekomendacje nie były wprowadzane w życie. W kontekście trudnej sytuacji gospodarczej we Francji byłoby korzystnym, aby wyniki ewaluacji różnych obszarów życia gospodarczego były w praktyce wykorzystywane przez władze wszystkich szczebli.

Inną kwestią, która wyłania się z analizy raportów o konkurencyjności francuskiej gospodarki, jest znaczenie przypisywane sektorowi przemysłu we Francji. Liczni eksperci podkreślają chęć zmiany oblicza przemysłu w świadomości społecznej z sektora przestarzałego na rzecz sektora mogącego być ponownie lokomotywą francuskiej gospodarki. Rosnąca rola przypisywana sektorowi przemysłowemu wynika także z przekonania, że to dzięki silnemu przemysłowi udało się Niemcom dobrze przetrwać okres kryzysu gospodarczego, stąd taki model może i powinien być także zastosowany we Francji. Należy zaznaczyć, że obecna, konkurencyjna pozycja niemieckiego przemysłu jest efektem zakorzenienia w uwarunkowaniach historyczno-politycznych⁵ w połączeniu z obecnymi

⁵ Wśród uwarunkowań o charakterze historycznym i politycznym mających kluczowe znaczenie dla obecnego miejsca przemysłu w niemieckiej gospodarce należy wskazać m.in. zdecentralizowaną strukturę gospodarki i silną konkurencję między przedsiębiorstwami celem zapewnienia sobie rynków zbytu, złożoność systemu prawnego i celnego zachęcającą do rozwoju działalności eksportowej od XIX wieku. Nie bez znaczenia pozostaje ponadto system kształcenia dotyczący kształcenia zawodowego w zakresie rzemiosła czy przemysłu, który skutecznie łączy wiedzę teoretyczną z doświadczeniem praktycznym. Podkreśla się ponadto, że MŚP w Niemczech są rozmieszczone bardziej równomiernie na terenie całego kraju niż we Francji, gdzie na 80% terytorium mieszka 20% populacji, co oznacza znaczne skoncentrowanie działalności

działaniami na szczeblu regionalnym i krajowym. Niemcy charakteryzują się bowiem znaczącą rolą odgrywaną przez duże przedsiębiorstwa takie jak np. Daimler, Volkswagen, BASF czy Adidas oraz dobrze rozwiniętą siecią MŚP, z którą duże przedsiębiorstwa ściśle współpracują. Biorąc pod uwagę większe znaczenie sektora przemysłowego w Niemczech w stosunku do innych krajów europejskich (udział przemysłu w wartości dodanej ogółem w Niemczech w 2011 r. wyniósł 26,2%, podczas gdy we Francji jedynie 12,5%), niemiecka gospodarka w latach 2008-2010 była znacznie bardziej podatna na fluktuacje światowej koniunktury niż gospodarki oparte znacznie bardziej na usługach. Jednak dzięki zdywersyfikowanej strukturze gospodarczej i obecności w niemalże wszystkich branżach przemysłu, niemiecka gospodarka skorzystała ze swego rodzaju równoważenia się fluktuacji między różnymi branżami, dzięki czemu lepiej zniosła wahania na światowych rynkach w okresie kryzysu. Kluczową rolę w tym względzie odegrał sektor MŚP zatrudniający powyżej 60% siły roboczej, który był niejako stabilizatorem na rynku pracy [Wettmann, 2012]. Obecna sytuacja niemieckiej gospodarki może stanowić źródło inspiracji dla francuskich władz szczebla regionalnego i krajowego w doborze odpowiednich narzędzi czy kierunków działań mających pobudzić rozwój francuskiego przemysłu, ale nie należy jej traktować jako przykładu nadającego się do bezpośredniego skopiowania we francuskiej gospodarce. Konieczne jest bowiem uwzględnienie odmiennych uwarunkowań o charakterze społecznym, historycznym i gospodarczym w obu krajach.

Podsumowując poczynione rozważania należy zauważyć, że gospodarka francuska znajduje się w trudnej sytuacji, a po to, by dalej odgrywać kluczową rolę wśród najlepiej prosperujących gospodarczo państw europejskich, potrzebnych jest do przeprowadzenia szereg reform o charakterze strukturalnym. Od stopnia zaangażowania w realizację owych reform zależy bowiem przyszła pozycja konkurencyjna Francji w Europie. Zaproponowane reformy różnią się między sobą zakresem zadań do wykonania, a także okresem realizacji (niektóre wymagają jednorazowych działań, a inne nawet zmiany mentalności w społeczeństwie francuskim), stąd w gestii władz różnych szczebli jest podjęcie decyzji o wyborze konkretnych rozwiązań oraz kolejności ich realizacji.

Bibliografia

Assemblée Nationale, [2011], *Les faiblesses et défis du commerce extérieur français*, rapport d'information n°4005, <http://www.assemblee-nationale.fr/13/pdf/rap-info/i4005.pdf> (dostęp: 15.01.2013).

---

głównie w stolicy i regionie stołecznym Ile-de-France. Wspomniane bardziej równomierne rozmieszczenie MŚP na terytorium Niemiec pozwala im łatwiej komunikować się między sobą, a także z instytucjami na szczeblu regionalnym. Ważna w tej kwestii jest także m.in. polityka w dziedzinie transportu, w ramach której niemieckie koleje dużych prędkości zatrzymują się w licznych miastach średniej wielkości, co przyczynia się do zwiększenia czasu podróży między największymi metropoliami, a jednocześnie do świadomej promocji wszystkich regionów i sektora MŚP [Wettmann, 2012].

- CFDT, CFE-CGC, CFTC, FO, CGPME, MEDEF, UPA, [2011], *Approche de la compétitivité française*, http://www.cfdt.fr/upload/docs/application/pdf/2012-11/dir2/media33056_jwaencyuiytqt.pdf (dostęp: 11.01.2013).
- Conférence nationale de l'industrie, [2012], *Les déterminants de la compétitivité de l'industrie française*, Rapport du groupe de travail «Propositions», <http://www.usinenouvelle.com/article/trois-rapports-de-la-cni-pour-sauver-l-industrie.N170662> (dostęp: 11.02.2013).
- Europejski Bank Centralny, <http://www.ecb.int/stats/html/index.en.html> (dostęp: 1.02.2013).
- Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home> (dostęp: 1.02.2013).
- Eurostat, [2012], *Key figures on Europe 2012*, Publications Office of the European Union, Luxembourg, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EI-12-001/EN/KS-EI-12-001-EN.PDF (dostęp: 6.02.2013).
- Gallois L., [2012], *Pacte pour la compétitivité de l'industrie française*, Rapport au Premier ministre 5 novembre 2012, Commissariat Général à l'Investissement, http://www.gouvernement.fr/sites/default/files/fichiers_joints/rapport_de_louis_gallois_sur_la_competitivite_0.pdf (dostęp: 15.12.2012).
- Gorynia M., [2009], *Teoretyczne aspekty konkurencyjności*, [w:] M. Gorynia, E. Łażniewska (red.), *Kompendium wiedzy o konkurencyjności*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 48-66.
- Institut de l'entreprise, [2012a], *Pour un choc de compétitivité en France*, http://www.institut-entreprise.fr/fileadmin/Docs_PDF/travaux_reflexions/Notes_de_Institut/choc_competitivite.pdf (dostęp: 5.01.2013).
- Institut de l'entreprise, [2012b], *Quel «choc de compétitivité» pour la France? Diagnostic et propositions de l'Institut de l'entreprise*, http://www.institut-entreprise.fr/fileadmin/Docs_PDF/travaux_reflexions/Working_paper/Quelle_competitivite_pour_la_France_22oct2012.pdf (dostęp: 9.02.2013).
- Institut Montaigne, [2012a], *Une fiscalité au service de la «social compétitivité»*, http://www.institut-montaigne.org/medias/documents/rapport_fiscalite_au_service_social_competitivite.pdf (dostęp: 15.01.2013).
- Institut Montaigne, [2012b], *Restaurer la compétitivité de l'économie française*, <http://www.institutmontaigne.org/medias/documents/restaurer-competitivite-economie-francaise.pdf> (dostęp: 10.01.2013).
- International Monetary Fund, [2012], *France*, IMF Country Report No. 12/342, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr12342.pdf> (dostęp: 1.02.2013).
- Kerviler Isabelle de, [2011], *La compétitivité: enjeu d'un nouveau modèle de développement*, Conseil Economique Social et Environnemental, http://www.lecese.fr/sites/default/files/pdf/Avis/2011/2011_11_competitivite.pdf (dostęp: 11.02.2013).
- Levet J.-L., [2012], *Réindustrialisation, j'écris ton nom*, Fondation Jean Laurès, <http://www.jean-jaures.org/Publications/Les-etudes/Reindustrialisation-j-ecris-ton-nom> (dostęp: 9.01.2013).
- Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, [2012], *Le nouvel impératif industriel*, http://www.economie.gouv.fr/files/le_nouvel_imp%C3%A9ratif_industriel.pdf (dostęp: 7.01.2013).
- OECD, [2011a], *OECD Economic Surveys: France 2011*, OECD Publishing.
- OECD, [2011b], *OECD Economic Outlook No. 90*, OECD Publishing.
- OECD, [2013], *FDI in figures*, <http://www.oecd.org/daf/internationalinvestment/FDI%20in%20figures.pdf> (dostęp: 8.02.2013).
- Roubaud J.-F., [2012], *Gagner la bataille de l'exportation avec les PME*, Conseil Economique Social et Environnemental, http://www.lecese.fr/sites/default/files/pdf/Avis/2012/2012_06_PME.pdf (dostęp: 11.01.2013).
- Roubini N., Mihm S., [2011], *Ekonomia kryzysu*, Oficyna Wolters Kluwer, Warszawa.
- Schweitzer L., Ferrand O., [2012], *Investir dans l'avenir: une politique globale de compétitivité pour la France*, Terra Nova, http://www.tnova.fr/sites/default/files/Politique%20de%20competitivite%20-%20rapport%20Terra%20Nova_0.pdf (dostęp: 6.01.2013).

- The Economist, [2012], *So much to do, so little time*, France, special report, Nov 17th 2012, <http://www.economist.com/news/special-report/21566233-france-slowly-heading-towards-crisis-says-john-peet-can-country-be-reformed> (dostęp: 5.02.2013).
- Trosa S., [2003], *L'évaluation des politiques publiques*, Les notes de benchmarking international, Institut de l'entreprise, http://www.institut-entreprise.fr/fileadmin/Docs_PDF/travaux_reflexions/benchmarking/politiques_publiques.pdf (dostęp: 10.02.2013).
- Wettmann R.W., [2012], *Le très envié Mittelstand allemand*, Friedrich Ebert Stiftung, http://www.fesparis.org/tl_files/fesparis/pdf/publication/Mittelstand.pdf (dostęp: 12.06.2013).
- World Economic Forum, [2013], *The Global Competitiveness Report 2012-2013*, http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf (dostęp: 8.02.2013).

THE COMPETITIVENESS OF THE FRENCH ECONOMY IN THE WAKE OF THE ECONOMIC CRISIS

Summary

The article investigates the competitive position of the French economy in comparison with other key European Union economies, taking into account available statistical data and competitiveness indexes. The analysis is made in the context of a decline in the competitiveness of the French economy in the wake of the economic crisis and an apparent lack of effective measures to overcome this process.

The author discusses the results of analyses of competitiveness of the French economy in 2011 and 2012, highlighting the reasons for the country's declining competitiveness and outlining the measures taken to overcome the problem.

Czyżewska uses statistical data and descriptive analysis methods as the main research methods in the article. Statistics show that France has lost its competitive position, especially with regard to Germany, the author says. She discusses the reasons for this and looks at several measures proposed to overcome the problem. Overall, these measures reflect the complex economic situation of France and call for multi-pronged action in the French economy, according to the author. The list of economic reforms that need to be carried out is long, Czyżewska says, so the future competitive position of the French economy depends on the level of commitment to pressing ahead with these reforms.

Keywords: France, competitiveness, industry, labor market, economic crisis

JEL classification codes: F23, L52, F59, O52, G01
